

EUROOPAN KOMISSIO

Bryssel 13.7.2011
KOM(2011) 427 lopullinen

VIHREÄ KIRJA

**audiovisuaaliteosten verkkojakelusta Euroopan unionissa:
mahdollisuuksia ja haasteita siirryttäessä digitaalisiin sisämarkkinoihin**

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	3
1.1.	Teknologian kehityksen tarjoamat mahdollisuudet	3
1.2.	Vihreän kirjan tarkoitus ja kattavuus	4
2.	Digitaaliset sisämarkkinat audiovisuaalisille mediapalveluille	5
2.1.	Audiovisuaalisten mediapalvelujen verkkosiirron tekijänoikeuskysymysten käsittely	8
2.2.	Audiovisuaalisten mediapalvelujen edelleenlähettämisen tekijänoikeuskysymysten käsittely	9
2.3.	Kaupallisten tilausvideopalvelujen tekijänoikeuskysymysten käsittely	10
2.4.	Eurooppalaisten elokuvien tuotanto ja jakelu	11
3.	Politiikan lähestymistavat	13
3.1.	Kysymyksiä.....	14
4.	Audiovisuaaliteosten verkossa hyödyntämisestä oikeuksien haltijoille maksettavat korvaukset	16
4.1.	Verkossa hyödyntämisestä tekijöille maksettavat korvaukset	16
4.2.	Verkossa hyödyntämisestä esittäjille maksettavat korvaukset.....	17
4.3.	Kysymyksiä.....	18
5.	Erikoiskäyttö ja edunsaajat	18
5.1.	Elokuvaperinnöstä vastaavat laitokset	18
5.2.	Kysymyksiä.....	19
5.3.	Verkkovälitteisten audiovisuaaliteosten esteetön käytettävyys Euroopan unionissa.	19
5.4.	Kysymyksiä.....	20
6.	Seuraavat vaiheet	20

1. JOHDANTO

1.1. Teknologian kehityksen tarjoamat mahdollisuudet

Tämän vihreän kirjan julkaisu liittyy Eurooppa 2020 -strategiaan, jonka tarkoituksena on lisätä älykästä, kestäväää ja osallistavaa kasvua Euroopassa, sekä Euroopan digitaalistrategiaan¹ ja komission tiedonantoon teollis- ja tekijänoikeuksien sisämarkkinoista (jäljempänä ”teollis- ja tekijänoikeusstrategia”)². Kuten teollis- ja tekijänoikeusstrategiassa todetaan, Internet ei tunne rajoja, mutta useat rajat pirstovat edelleen EU:n verkkomarkkinoita, eivätkä sisämarkkinat ole vielä toteutuneet. Vihreän kirjan on tarkoitus osaltaan edistää digitaalisten sisämarkkinoiden kehitystä käynnistämällä keskustelu nimenomaan audiovisuaaliteosten verkkojakelun mahdollisuuksista ja haasteista.

Euroopan kulttuuriteollisuus, johon audiovisuaalinen alakin kuuluu, vaikuttaa merkittävästi EU:n talouteen: sen tuloksena syntyy noin 3 prosenttia EU:n BKT:stä eli 500 miljardia euroa (vuotuinen markkina-arvo) ja työllistyy jotakuinkin 6 miljoonaa työntekijää.³ EU:n televisionkatselu on maailmanlaajuisesti toiseksi vilkkainta, ja EU:ssa tuotetaan enemmän elokuvia kuin millään muulla alueella maailmassa. EU:ssa toimii yli 500 tilausvideopalvelua. Ala edistää niin ikään korvaamattoman arvokkaalla tavalla Euroopan kulttuurista monimuotoisuutta vapauttaen sen valtavaa luovaa potentiaalia.

Audiovisuaalisen sisällön perinteiset jakeluverkostot ovat ulottuvuudeltaan kansallisia: yleisradio- ja kaapeliverkot palvelevat pääasiassa kansallisia yleisöjä tai tiettyjä kielialueita. Audiovisuaalista sisältöä, varsinkin elokuvaa, pidetään usein yhtä paljon kulttuurin kuin taloudenkin tuotteena, joka on sidoksissa kansalliseen viitekehykseen ja kulttuurimieltymyksiin. Tämä tunnustetaan eurooppalaisessa audiovisuaalipolitiikassa samoin kuin se, että on ehdottoman tärkeää säilyttää kulttuurinen monimuotoisuus sisämarkkinoilla.

Samaan aikaan digitaalitekniikka ja internet muuttavat nopeasti sitä, millä tavoin sisältöä tuotetaan, markkinoidaan ja jaellaan kuluttajille. Eri tekniikoiden lähentyessä sama sisältö voidaan välittää eri verkoissa joko perinteisen yleisradiotoiminnan (maanpäällisten lähetysten, kaapelin ja satelliittien kautta) tai internetin kautta ja jaella johonkin monista erilaisista laitteista: televisioon, henkilökohtaiseen tietokoneeseen, pelikonsoliin tai mobiiliin medialaitteeseen (matkaviestimeen). Yhdentyneet verkot ja laitteet ovat markkinoilla yhä yleisempiä, kuten televisio-ohjelman ja internetin välittäminen kaapeliteitse ja internet-käyttömahdollisuudella varustettujen televisiovastaanottimien ilmestyminen mallistoihin. Web-palvelujen yleistymisen myötä avautuvat uudet mahdollisuudet, kuten etäresurssi- eli pilvipalvelut, todennäköisesti kiihdyttävät tätä suuntausta entisestään. Kuluttajat haluavat yhä enenevässä määrin katsella haluamaansa ohjelmaa missä tahansa, milloin tahansa ja millä hyvänsä laitteella. Tällainen kehitys luo yhtäältä paineita audiovisuaalisten mediapalvelujen

---

¹ Euroopan digitaalistrategia, KOM(2010) 245, 19.5.2010.

² Teollis- ja tekijänoikeuksien sisämarkkinat – Luovuuden ja innovoinnin kannustaminen talouskasvun, laadukkaiden työpaikkojen ja ensiluokkaisten tuotteiden ja palvelujen tarjoamiseksi Euroopassa. KOM(2011) 287 lopullinen, 24.5.2011.

³ Tutkimus ”The Economy of Culture in Europe” < <http://www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html> >. Pelkästään Yhdistyneessä kuningaskunnassa audiovisuaaliala synnyttää noin 4 miljardia puntaa suoria tuotantoinvestointeja vuodessa ja 132 000 välitöntä kotimaan työpaikkaa (2011 Study Creative UK, The Audiovisual Sector& Economic Success, s. 7).

perinteisille jakeluverkoille ja toisaalta elokuvien tavanomaiselle julkaisujärjestykselle, koska merkittävät elokuvat voidaan tuoda kuluttajien saataville entistä joustavammin keinoin. Perinteiset arvoketjut ovat murroksessa, ja liiketoimintamallit kehittyvät vastatakseen kuluttajien odotuksiin, esimerkiksi tuomalla palvelut saataville myös rajojen yli.

Internet tarjoaa audiovisuaalialalle mahdollisuuksia kehittää potentiaaliaan edelleen ja saavuttaa entistä laajempia yleisöjä sekä Euroopassa että sen ulkopuolella. Kulttuurin ja luovuuden kannalta sisämarkkinoiden tehostamisessa nimittäin on järkeä: kun kansalliset markkinat eivät välttämättä ole riittävän suuret pienimuotoisille tuotannoille, yhdistäminen voi kasvattaa koko markkinoiden kaupallista kannattavuutta. Lisäksi uusien audiovisuaalisten mediapalvelujen houkuttelevan tarjonnan – myös yli rajojen – odotetaan lisäävän oikeuksien haltijoiden tuloja ja helpottavan audiovisuaalialalla havaitun merkittävän piratismien torjuntaa, kun säännönmukaiseen toimintaan puututaan samalla asianmukaisilla toimenpiteillä, kuten sääntöjen noudattamisen valvonnalla ja välittäjien välisellä yhteistyöllä. Tällainen kehitys edistää samalla huippunopeiden ja kapasiteetiltaan tehokkaiden verkkojen kysyntää, mikä luo taloudelliset edellytykset investoinneille nopeampiin verkkoihin.

1.2. Vihreän kirjan tarkoitus ja kattavuus

Tässä vihreässä kirjassa pohditaan tekniikan kehityksen vaikutusta audiovisuaali- ja elokuva-alan teosten jakeluun ja esteettömään käyttöön ja käynnistetään keskustelu poliittisista vaihtoehdoista sellaisen viitekehyksen kehittämiseksi, jossa koko eurooppalainen toimiala ja kuluttajat pääsevät hyötymään digitaalisten sisämarkkinoiden tarjoamista mittakaavaeduista. Kirjan perustana on näkemys, että meidän on selvitettävä perusteellisesti analysoiden niiden esteiden sijainti ja laatu, jotka estävät digitaalisten sisämarkkinoiden kehittymisen.

Audiovisuaalisen sisällön suhteen on mainittu useita syitä verkkomarkkinoiden pirstaloitumiseen, esimerkkeinä tekniset raja-aidat, tekijänoikeuksien lisensointiprosessien monimutkaisuus, julkaisuaikoja koskevat lakisääteiset ja sopimusperusteiset vaatimukset, palveluntarjoajien kokemus oikeusvarmuuden puute, maksutavat, kuluttajaluottamus ja syvälle juurtuneet kulttuuri- ja kielierot.

Sisämarkkinoiden toimenpidepaketissa⁴ jo korostettiin, että internetin aikakaudella tekijänoikeuksien kollektiivista hallinnointia on voitava kehittää kohti Euroopan laajuisia malleja, joilla helpotetaan useampia alueita kattavien lisenssien myöntämistä. Lisäksi, kuten Euroopan digitaalistrategiassa määritellään, komissio raportoi vuoteen 2012 mennessä, tarvitaanko oikeuksien yhteishallinnoinnin edistämisen lisäksi lisätoimenpiteitä, joiden avulla EU:n kansalaiset, verkkosisältöpalvelujen tarjoajat ja oikeuksien haltijat voisivat hyötyä täysimääräisesti digitaalisten sisämarkkinoiden tarjoamista mahdollisuuksista. Tähän sisältyvät myös toimenpiteet, joilla edistetään rajat ylittäviä ja yleiseurooppalaisia lisenssejä.⁵

Tämän vihreän kirjan ensimmäisessä osassa (luvut 2 ja 3) keskitytään audiovisuaalisten mediapalvelujen verkkojakelun tekijänoikeuksien käsittelyyn. On arvioitava sitä, kuinka suuria ja millaisia tämän alan ongelmat ovat. Lisäksi on selvitettävä mahdollisia vaihtoehtoja EU:n tasolla, muun muassa sitä, onko oikeudellista kehystä ja sääntelykehystä nykyaikaistettava ja missä määrin, jotta Euroopan elinkeinoelämälle annetaan kannustimia

⁴ Sisämarkkinoiden toimenpidepaketti – 12 viputekijää kasvun vauhdittamiseksi ja luottamuksen lisäämiseksi ”Yhdessä uuteen kasvuun”. KOM(2011) 206 lopullinen, 13.4.2011.

⁵ Euroopan digitaalistrategia, KOM(2010) 245, 19.5.2010, s. 10.

uusien liiketoimintamallien kehittämiseksi ja sisältöjen tarjoamiseksi kuluttajille kautta koko Euroopan.

Toisessa osassa (luku 4) käsitellään audiovisuaalisten oikeuksien haltijoiden saamia korvauksia teosten verkkokäytöstä ja pohditaan pääasiassa sitä, tarvitaanko EU:n tasolla lisätoimia, joilla varmistetaan tekijöille ja esiintyjille asianmukaiset korvaukset niiden teosten ja esitysten verkkokäytöstä, joihin heillä on oikeudet.

Kolmannessa osassa (luku 5) käsitellään audiovisuaaliteosten tiettyjä erikoiskäyttöjä ja poikkeustapauksia. Yhtäältä mietitään, tarvitaanko lainsäädäntöön muutoksia elokuvaperinnöstä vastaavien laitosten oikeusvarmuuden lisäämiseksi, ja toisaalta selvitetään vammaisten mahdollisuuksia käyttää kulttuuriaineistoja.

Jokaisen luvun jälkeen luetellaan ei-tyhjentävästi kysymyksiä, joihin sidosryhmät voivat ottaa kantaa.

2. DIGITAALISET SISÄMARKKINAT AUDIOVISUAALISILLE MEDIAPALVELUILLE⁶

Euroopan televisiomarkkinat ovat maailman toiseksi suurimmat alueelliset markkinat Yhdysvaltojen jälkeen. Ne kasvoivat 12 prosenttia vuodesta 2006 vuoteen 2010. Yli puolet kasvusta ajoittui vuosiin 2009–2010, ja vuonna 2010 yllettiin 84,4 miljardin euron vuotuisen liikevaihtoon. Euroopan osuus maailmanmarkkinoista pysyi vakaana eli noin 29 prosentissa vuonna 2010.⁷

Televisio-ohjelmien jakelu kehittyy yhä monimuotoisemmaksi. Vuonna 2009 satelliittijakelun osuus oli 31 prosenttia EU:n televisio-ohjelmamarkkinoista, kaapelijakelun osuus 30 prosenttia, digitaalisen maanpäällisen verkon osuus 25 prosenttia ja internetpohjaisen television (IPTV)⁸ osuus 5 prosenttia.⁹ Länsi-Eurooppa muodostaa suurimmat IPTV-markkinat, ja sen osuus oli 40 prosenttia kaikista maailman tilaajista vuonna 2010. Ranska on maailman johtava IPTV-maa (23 prosenttia maailman yhteenlasketuista katsojista), toisella sijalla ovat Kiina (16 prosenttia) ja Yhdysvallat (16 prosenttia).¹⁰ Television katselu on

---

⁶ Audiovisuaalisia mediapalveluja koskevassa direktiivissä (2010/13/EU) todetaan, että audiovisuaalisella mediapalvelulla tarkoitetaan ”Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 56 ja 57 artiklan mukaista palvelua, jonka toimituksellinen vastuu kuuluu mediapalvelun tarjoajalle ja jonka pääasiallisena tarkoituksena on tarjota ohjelmia tiedonvälitys-, viihdytys- tai valistustarkoituksessa yleisölle direktiivin 2002/21/EY 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettujen sähköisten viestintäverkkojen välityksellä. Tällaiset audiovisuaaliset mediapalvelut ovat joko tämän kohdan e alakohdassa määritellyjä televisiolähetystyyppejä tai tämän kohdan g alakohdassa määritellyjä tilattavia audiovisuaalisia mediapalveluja.”

⁷ Idate News 541, 12.1.2011.

⁸ IPTV tarkoittaa videolähetysten välittämistä puhelinverkon erityisessä osassa. Syöte on internetin tietovirrasta erillinen, ja sisältö ohjataan televisiovastaanottimeen digisovittimen välityksellä, joka käsittelee sekä jatkuvasyötteistä televisio-ohjelmaa että tilauspalveluja. Yhä useammin tätä palvelua tarjoavat teleoperaattorit. (European Audiovisual Observatory, ”Video on Demand and catch-up TV in Europe”, s. 22),

⁹ Ensisijaisten televisiovastaanottimien lukumäärä taloutta kohden, tietolähteenä Screen Digest.

¹⁰ <http://www.telegeography.com/products/commsupdate/articles/2011/03/17/iptv-subs-reach-45-million-as-telcos-achieve-10-penetration-rate/>

EU:ssa laajempaa kuin maailmassa keskimäärin, ja täällä se myös lisääntyi eniten maailmassa vuosina 2009–2010.¹¹

Samalla kun tekniikan kehityksen tarjoamat mahdollisuudet moninkertaistuvat, koko audiovisuaalinen arvonnäkökulma on murroksessa. Videoiden uusjakelun (OTT Video)¹², IPTV:n ja internet-televisiovastaanottimien¹³ kehittymisen myötä verkon videotila jakautuu yhä useammin muidenkin kuin televisiokanavien, kaapeliverkon ja yleisradio-operaattorien kesken, esimerkkeinä uudet markkinoille tulevat palveluntarjoajat¹⁴. Ilmiölle on lisäksi leimallista sosiaalisen verkostumisen nopea kehittyminen ja sosiaalisen median sivustot, jotka perustuvat siihen, että loppukäyttäjät lataavat niille itse luomaansa verkkosisältöä (käyttäjälähtöinen sisältö). Lisäksi on mainittava pilvi-tyyppisten etäresurssipalvelujen ilmestyminen.¹⁵

Kaupallisiin tilausvideopalveluihin (VoD) kuuluvat ”tilausluetteloissa” mainittujen audiovisuaaliteosten vähittäismyynti ja vuokraus verkon kautta. Teokset ovat pääasiassa suosittuja elokuvia mutta myös sepitteellisiä audiovisuaaliteoksia, dokumenttifilmejä, opetusohjelmia, piirrettyjä jne. Tilausvideopalvelujen kehittyvät markkinat ovat Euroopassa dynaamiset ja monipuoliset ja kasvavat nopeasti, joskin ne ovat jääneet Yhdysvalloista jälkeen. Kaiken kaikkiaan Euroopassa oli saatavana vuonna 2008 yli 500 tilattavaa audiovisuaalista palvelua erilaisten liiketoimintamallien kautta¹⁶, ja tilausvideoiden liikevaihto oli 544 miljoonaa euroa. Tilausvideoiden liikevaihdon ennustetaan kasvavan Euroopassa lähivuosina huomattavasti eli yhä merkittävämmäksi osaksi audiovisuaalimarkkinoita.¹⁷ EU:ssa on olemassa hyvin vakiintuneet puitteet yleisradiopalvelujen rajat ylittävään lähetykseen ja vastaanottoon. Audiovisuaalisia mediapalveluja koskevassa direktiivissä ensinnäkin korostetaan periaatetta, jonka mukaan televisio-ohjelmien lähettäminen ja vastaanottaminen on vapaata EU:ssa. Toisaalta satelliitti-

---

¹¹ Eurodata-lehdistötiedote, 24.3.2011.

¹² Over-the-top Video. Uusjakelulla viitataan yleensä videopalvelujen toimittamiseen muutoin kuin perinteisten videojakeluteiden kautta, esimerkkeinä internetiin yhteydessä olevat digisovittimet, tablettitietokoneet ja pelikonsolit.

¹³ Ns. connected TV, jolla tarkoitetaan internet-yhteyden yhdistämistä televisiovastaanottoon (internet-liitännäiset televisiot).

¹⁴ Vuoden 2008 lopulla 33 prosenttia Euroopan tilausvideopalveluista oli alun perin televisiopalvelujen tarjoajia, 17 prosenttia teleoperaattoreita, 14 prosenttia sisällön välittäjiä ja 9 prosenttia suurten amerikkalaisyhtiöiden tytäryhtiöitä. Muihin tilausvideopalvelujen tarjoajiin kuuluivat kaapeli- ja satelliittivälityksen operaattorit, elokuvayhtiöt, jälleenmyyjät, multimediatalot ja laitevalmistajat. European Audiovisual Observatory, ”Video on demand and catch-up TV in Europe”, lokakuu 2009, s. 116.

¹⁵ Pilvipalveluilla tarkoitetaan monien palvelin pohjaisten tietojenkäsittelyresurssien käyttöä digitaalisen verkon kautta. Tavanomaisesta tietojenkäsittelystä poiketen pilvipalvelujen käyttäjä ei tallenna dataa ja sovelluksia enää omalle tietokoneelleen vaan palveluoperaattorin palvelimille, jotka voivat sijaita eri maassa. Käyttäjä pääsee tietoihinsa käsiksi verkon, yleensä internetin, kautta kaikkialta.

¹⁶ European Audiovisual Observatory, ”Video on demand and catch-up TV in Europe”, lokakuu 2009, s. 113.

¹⁷ Lähde: KEA Study ”Multi-territory Licensing of Audiovisual Works in the European Union”, s. 108 ja 109. Yhdistyneessä kuningaskunnassa tilausvideon osuus oli 139 miljoonaa euroa eli 3 prosenttia filmatun viihteen tuloista vuonna 2009 ja 8 prosenttia vähittäismyynti- ja vuokrausmarkkinoista (UK Competition Commission: ”Movies on Pay TV Market Investigation”, Background paper ”Pay TV and movies on pay TV”). Yhdysvalloissa tilausvideoala kasvoi 33 prosenttia vuodessa ja sen osuus oli 13 prosenttia filmatun viihteen vähittäismyynti- ja vuokrauskulutuksesta vuonna 2010 (Digital Entertainment Group, ”Year End 2010 Home Entertainment Report”).

ja kaapelidirektiivi¹⁸ täydentää tätä kehystä, sillä sen tarkoituksena on helpottaa satelliitin välityksellä tapahtuvaan rajat ylittävään yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien selvittämistä. Nykyään ei ole säädöstä, jossa säädettäisiin nimenomaisesti verkossa rajojen yli jaeltavien audiovisuaalisten mediapalvelujen tekijänoikeuksien ja lähioikeuksien selvittämisestä.

On pidettävä mielessä, että kaikissa yksityisten osapuolten välisissä sopimuksissa on noudatettava kilpailuoikeutta.

Kuten johdannossa todettiin, valtaosa audiovisuaalisista mediapalveluista on kohdennettu kansalliselle yleisölle tai tietylle kielialueelle.¹⁹ Usean maan alueelle lähettäviä yleisradiopalveluja ei ole juurikaan ilmaantunut, eivätkä yleisradioyhtiöt useinkaan selvitä tekijänoikeuksia yleiseurooppalaisesti, koska ulkomainen kuluttajapohja ja mainostulopotentiaali eivät nykyisellään ole riittävä vastapaino lisäkustannuksille, joita palvelujen perustamisesta ja sisällön lisensoinnista aiheutuu.²⁰ Toistaiseksi toimintojaan ovat pystyneet laajentamaan ulkomaille merkki-imagoltaan vahvat aihepiirikohtaiset palvelut, jotka keskittyvät elokuviin, lastenohjelmiin, urheiluun, matkailuun jne.

Osa kaupallisia tilauspalveluja tarjoavista alustoista ulottuu usean maan alueelle.²¹ Niillä on tapana lähestyä asiakkaita edelleen ”näiden omalla kielellä” ja räätälöidä sisältö paikallisten mieltymysten mukaiseksi, esimerkiksi kielen, elokuvien luokittelun, jälkiäänitys- tai tekstitystarpeiden, mainonnan, lomakausien ja kuluttajien yleisten mieltymysten suhteen. Tämä vastaa niin pienen kuin suurenkin mittakaavan tuottajien ja jakelijoiden kokemuksia siitä, että vaikka ne lisensoivatkin sisältöä useille alueille, mikäli se on liiketaloudellisesti kannattavaa, tarvitaan joka tapauksessa kohdennettuja ja paikallisia panostuksia jakeluun ja markkinointiin elokuvien mainonnan ja myynnin edistämiseksi kussakin maassa.²²

Kun monen maan alueella saatavia palveluja syntyy, niitä yleensä testataan ensin vauraila kehittyneen teknologian markkinoilla. Tämän seurauksena pienemmät markkinat tai keskituloltaan heikommat jäsenvaltiot ovat vaarassa jäädä jälkeen innovatiivisen audiovisuaalitarjonnan saatavuudessa. Lisäksi sitä, että laadukasta sisältöä on saatavissa vain tiettyjen jäsenvaltioiden kuluttajille, on hankala selittää Euroopan kansalaisille, joiden mielestä heillä tulisi olla mahdollisuus käyttää sisältötarjontaa asuinjäsenvaltiostaan riippumatta.²³

¹⁸ Neuvoston direktiivi 93/83/EY, annettu 27 päivänä syyskuuta 1993, tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta.

¹⁹ Katso satelliitti- ja kaapelitelevisiodirektiivin soveltamiskertomus vuodelta 2002, KOM(2002) 430 lopullinen. Katso tältä osin myös Bernt Hugenholtzin artikkeli ”Nouvelle lecture de la directive Satellite Câble: passé, présent et avenir”.

²⁰ Yleisradiopalvelujen maantieteelliseen kohdealueeseen vaikuttavat nimittäin myös sellaiset tekijät kuin mainostajien maantieteellinen kiinnostus (mikäli yhtiön toiminta perustuu mainosrahoitukseen) ja lähetysoikeuksien kustannusvaikutusten kannattavuus suhteessa liiketoimintaan ydinalueella. EU:ssa TV-kanavatilauksen osuus alan tuloista oli 38 prosenttia, mainonnan 32 prosenttia ja julkisen rahoituksen 30 prosenttia vuonna 2009 (Screen Digest). Kiteytettynä maksu-TV:n toimintamalli edellyttää sisältöä, josta asiakas on valmis maksamaan.

²¹ Esimerkkeinä Acetrax, Chello, Headweb, iTunes, Playstation Network Live, Voddler, Xbox Live.

²² Esimerkiksi uudet Paramount-yhtiön julkaisut ovat saatavilla 21:ssä EU:n jäsenvaltiossa tilausvideoikkunassa joko verkossa tai digitaalisten kaapeli-, satelliitti- tai IPTV-verkkojen kautta.

²³ Tältä osin on huomioitava palveludirektiivin (direktiivi 2006/123/EY, annettu 12 päivänä joulukuuta 2006, palveluista sisämarkkinoilla) 20 artikla, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että

Alueellisten lisensointikäytäntöjen kysymys on ollut hiljattain esillä Englannin valioliigaa koskevassa asiassa.²⁴ Siinä oli kysymys käytännöstä, jolla rajoitetaan satelliittiteitse useisiin jäsenvaltioihin välitettävien urheilulähetysten alueellista saatavuutta käyttämällä ehdollisen pääsyn teknologiaa.²⁵ Tuomioistuimen ratkaisua asiassa odotetaan piakkoin. Aiemmissä päätöksissään Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut, ettei palvelujen tarjonnan vapaus estä maantieteellisten rajoitusten määräämistä lähetyksilisensseille.²⁶

2.1. Audiovisuaalisten mediapalvelujen verkkosiirron tekijänoikeuskysymysten käsittely

Viime aikoihin saakka lähetystoiminnan harjoittajien toiminta koostui pääasiassa lineaarisesta lähettämisestä (joko radio-, satelliitti- tai kaapeliteitse), jolloin niiden tarvitsi ainoastaan selvittää toisintamista ja lähetystä/viestintää yleisölle koskevat tekijöiden, esiintyjien ja tuottajien oikeudet audiovisuaaliteosten käyttöä varten. Yhä suuremmassa määrin lähetystoiminnan harjoittajat asettavat ainakin osan ohjelmistostaan saataville myös alkuperäisen lähetysten jälkeen (ns. catch up -palvelu, lataaminen tietokoneelle). Itse asiassa valtaosa suurista eurooppalaisista tv-kanavista tarjoaa ohjelmien jälkikäteen katselun mahdollistavan palvelun.²⁷ Katsottavissa olevat ohjelmat ovat uutisia, ajankohtaisohjelmia, sarjoja ja suosittuja elokuvia. Tarjotakseen tällaisia verkkopalveluja (tilauspalveluja) lähetystoiminnan harjoittajien on hankittava eri oikeudet kuin ne, joita alkuperäinen lähetys edellyttää, nimittäin toisintamisoikeus ja oikeus tallennettujen esitysten saataville saattamiseen.²⁸

Mikäli lähetystoiminnan harjoittajat välittävät verkkopalvelujaan alkuperäisen lähetysten aluetta laajemmalle, niiden on maksettava oikeuksista jokaiselle muulle alueelle. Tavallisesti taloudelliset oikeudet audiovisuaaliseen teokseen siirtyvät siihen osallistuneilta (tekijöiltä,

---

palvelujen vastaanottajalle ei aseteta syrjiviä vaatimuksia, jotka perustuvat tämän kansalaisuuteen tai asuinpaikkaan.

²⁴ Asia C-403/08, *Football Association Premier League Ltd ym. v. QC Leisure*, ja asia C-429/08, *Karen Murphy v. Media Protection Services Limited*.

²⁵ Eräs Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimiva pubinomistaja näytti Englannin valioliigan otteluita käyttämällä Kreikasta tuotua dekooderikorttia. Kreikkalainen satelliittilähetystoiminnan harjoittaja oli ostanut lähetysoikeudet ainoastaan Kreikkaan, ja kreikkalaiset dekooderikortit olivat huomattavasti halvempia kuin Yhdistyneessä kuningaskunnassa paikallisen lähetystoiminnan harjoittajan myymät kortit. Julkisasiamiehen 3.2.2011 esittämän ratkaisuehdotuksen mukaan palvelujen tarjoamisen vapaus on esteenä säännöksille, joissa kielletään jäsenvaltiossa sellaisen salattuihin satelliittitelevisiopalveluihin pääsyn mahdollistavien laitteiden käyttö, jotka on saatettu toisessa jäsenvaltiossa markkinoille oikeuksien haltijan suostumuksella. Lisäksi julkisasiamiehen mukaan sopimusvelvoite, joka edellyttää, että lähetystoiminnan harjoittaja estää satelliittidekooderikorttinsa käytön lisenssialueen ulkopuolella, on ristiriidassa kilpailusääntöjen kanssa.

²⁶ Asia 62/79, *Coditel v. Ciné Vog Films* (Kok., 19.3.1980) ja asia 262/81, *Coditel v. Ciné Vog Films* (Kok., 6.10.1982, ns. *Coditel II* -tapaus).

²⁷ European Audiovisual Observatory, ”Video on demand and catch-up TV in Europe”, lokakuu 2009, s. 220.

²⁸ Huomautettakoon, että oikeudet eivät ole teknologiariippuvaisia. Tarve maksaa oikeudesta tallennettujen esitysten saataville saattamiseen johtuu tarjotusta palvelusta (”tilattavan” teoksen saataville saattaminen) eikä jakelualustasta tai käytetystä protokollasta (esim. kaapeliverkko, internetprotokolla tai muu). Näistä oikeuksista määrätään kansainvälisissä sopimuksissa, joissa EU ja sen jäsenvaltiot ovat sopimuspuolina (WIPO:n tekijänoikeussopimus ja WIPO:n esitys- ja äänitesopimus), sekä EU:n säännöstössä (direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, ”tietoyhteiskuntadirektiivi”).

esiintyjiltä) tuottajalle välittömän maksun vastineeksi, lain tai sopimuksen nojalla.²⁹ Näin tuottaja voi lisensoida valtaosan audiovisuaalisen teoksen käyttömuodoista, mukaan lukien tilauskäytön, yksilöllisesti. Toisaalta teosten ja muun audiovisuaalisiin tallenteisiin sisältyvän suojatun aineiston (erityisesti taustamusiikin) verkkohyödyntämisoikeuksien maksaminen verkkokäytöstä useiden maiden alueella näyttää joissain tapauksissa ja joidenkin oikeuksien haltijoiden kohdalla johtavan merkittävään hallintotaakkaan ja liiketoimintakuluihin.

2.2. Audiovisuaalisten mediapalvelujen edelleenlähettämisen tekijänoikeuskysymysten käsittely

Yleisradio-ohjelmien edelleen lähettäminen – joksi yleensä ymmärretään samanaikainen välittäminen lähettämällä ne eri toimijan välityksellä, kuten kaapeliverkon operaattorin kautta – on erillinen tekijänoikeudellinen toimi, joka edellyttää oikeuksien haltijoiden lupaa.

Satelliitti- ja kaapelidirektiivissä säädetään kaksitahoisesta prosessista tekijänoikeuksien selvittämiseksi, kun on kyse toisista jäsenvaltioista tulevien ohjelmien samanaikaisesta edelleenlähetyksestä kaapeliteitse. Toisaalta lähetystoiminnan harjoittajat voivat lisensoida omat oikeutensa ja niille sopimusteitse siirretyt oikeudet yksilöllisesti kaapelioperaattoreille.³⁰ Toisaalta direktiivissä edellytetään, että kaikkia yksittäisen ohjelman kaapeliteitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen tarvittavia muita oikeuksia hallinnoi yhteisvalvontajärjestö. Tämä katsottiin välttämättömäksi samanaikaisen kaapelilähetyksen yhteydessä, koska kaapelioperaattoreiden olisi muutoin vaikea varmistaa, että ne ovat suorittaneet ajallaan kaikki maksut oikeuksista lähetystoiminnan harjoittajien niille välittämiin ohjelmiin, jotta ohjelmointiin ei tule katkoksia.³¹ Direktiivin säännökset koskevat yksinomaan ”toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevan alkuperäisen televisio- tai radiolähetyksen samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä edelleenlähetystä kaapeleitse tai mikroaalloilla toimivan lähetyksjärjestelmän välityksellä”.³²

Uudet digitaaliset alustat ovat mahdollistaneet ohjelmien edelleenlähettämisen samanaikaisesti erilaisten verkkojen kautta. DSL-³³, IPTV- ja mobiiliverkkojen ja muiden digitaali-alustojen (esim. DTT³⁴) operaattorit tarjoavat niin ikään lähetyksen edelleenvälityspalveluja. Lähetyksen edelleenvälitystä internetin kautta kutsutaan englanniksi usein nimellä ”simulcasting”. Herää kysymys, onko satelliitti- ja kaapelidirektiivin teknologiakohtaisia säännöksiä tarkistettava, jotta voidaan kehittää audiovisuaalisten mediapalvelujen rajat ylittävää edelleenlähetystä varten kehys, joka ei ole teknologiasta riippuvainen levitysalustan osalta. Voidaan väittää, että käytännössä tällaista kehystä sovelletaan jo nyt osittain, sillä vastaavaa palvelua – ”samanaikaista, muuttamatonta ja lyhentämätöntä” edelleenlähetystä – tarjoavat laajakaistaoperaattorit sisältyvät kaapeliteitse

²⁹ Katso lisätietoja jäljempänä luvusta 4.

³⁰ Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 10 artikla.

³¹ Kaapelioperaattorien ei siksi tarvitse hankkia kaikilta yksittäisiltä oikeuksien haltijoilta lisenssejä lähetettäviin ohjelmiin, vaan ne ainoastaan neuvottelevat lisenssistä yhteisvalvontajärjestön kanssa (kolmansien hallussa olevien oikeuksien osalta) ja asianomaisen lähetystoiminnan harjoittajan kanssa (suoraan tämän hallussa olevien oikeuksien osalta).

³² Satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 3 kohta.

³³ Digitaalisen tilaajajohdon (DSL, Digital Subscriber Line) kautta tarjotaan digitaalista tiedonsiirtoa puhelinverkossa.

³⁴ Digitaalinen maanpäällinen televisiolähetystoiminta (DTT, Digital Terrestrial Television) on ohjelmien välitystä digitaalisessa muodossa radiotaajuuksilla. Analogisen maanpäällisen television tapaan digitaali-lähetykset vastaanotetaan antennilla.

tapahtuvan edelleenlähetyksen maailmanlaajuisiin järjestelyihin. Tilauspalvelut ja verkkolähtöiset virtaustoistopalvelut eli streaming (joista yleensä käytetään nimitystä ”verkkolähetys”) eivät kuulu sen soveltamisalaan.

On väitetty myös, että oikeuksien selvittäminen kaapelitse tapahtuvaa edelleenlähetystä koskevien nykyisten satelliitti- ja kaapelidirektiiviin sisältyvien sääntöjen perusteella voi edellyttää useita kaupallisia tapahtumia erilaisten oikeuksia edustavien järjestöjen kanssa ja että voi olla epäselvää ja epävarmaa, kenellä on valtuudet lisensoida mitkään oikeudet. Tässä yhteydessä on keskusteltu jonkin verran myös siitä, onko pakollinen kollektiivinen lisensointi säilytettävä kaapeliteitse tapahtuvaa edelleenlähetystä varten vai olisiko oikeuksien omistajille annettava vapaus lisensoida yksilöllisesti.

2.3. Kaupallisten tilausvideopalvelujen tekijänoikeuskysymysten käsittely

Audiovisuaaliset markkinat ympäri maailman perustuvat yksinoikeudellisiin julkaisusopimuksiin, joissa teatterilevityksen alkaminen on keskeisessä osassa elokuvan ”imagon” luomisessa kussakin maassa, jossa sitä ryhdytään levittämään. Tuottajat ja jakelijat maksimoivat tulot porrastamalla eri media-alustat, joiden kautta elokuvaa markkinoidaan (”mediaikkunat”).³⁵ Tällaiset ikkunat (julkaisujärjestys) vaihtelevat jäsenvaltioittain, mutta esimerkiksi menestyselokuvan vakiojärjestys voisi olla teatterilevitys, video/DVD/sinilaser, tilausvideo, maksutelevisio ja lopuksi maksutta katsottavissa oleva televisiolähetys. Valtaosassa jäsenvaltioita julkaisujärjestys sekä kunkin julkaisuikkunan pituus on sovittavissa oikeuksien haltijoiden ja jakelijoiden kesken. Kahdessa jäsenvaltiossa ylläpidetään kuitenkin kansallisia sääntelytoimia julkaisuikkunoista.³⁶ Toisissa taas elokuvatuon myöntämisen ehtona on sovittujen teatterilevitysikkunoiden noudattaminen.³⁷

Tulevien versioiden (tulevien ikkunoiden) markkinointi perustuu alkuperäiseen teatterilevitykseen, jonka katsotaan vaikuttavan keskeisesti yksittäisen elokuvan yleiseen tuottoon. Elokuvatuottajat ja -jakelijat ovat alkaneet uudistaa perinteisiä julkaisuikkunoita sisällyttääkseen tilausvideoikkunat niihin, esimerkiksi päästämällä elokuvat kaupallisiin tilausvideopalveluihin samaan aikaan kuin elokuvateattereihin tai DVD:lle.³⁸ Tämän kehityksen on osin laukaissut se seikka, että markkinoinnin vaikuttavuus voi kärsiä teoksen ensijulkistuksen jälkeen, jos myöhempi hyödyntäminen muiden kanavien kautta alkaa liian myöhään. Samaan aikaan nykyinen järjestelmä, jossa eri alustojen jakelu ja alueellinen julkistus on porrastettu, kohtaa vakavia haasteita kuluttajien kiinnostuessa mahdollisuudesta katsoa audiovisuaalisia teoksia ja elokuvateoksia lähes välittömästi niiden ensijulkistuksen jälkeen kuluttajien asuinpaikasta riippumatta. Elokuvien piraattikopioita tulee yhä useammin

³⁵ Ks. KEA:n tutkimus ”Multi-territory Licensing of Audiovisual Works in the European Union” s. 56, jolla on kuvaus teatterilevityksen jälkeisistä mediaikkunoista.

³⁶ Ranska ja Portugali. Ks. Martin Kuhrin laatima selvitys ”Media Windows in Flux”, IRIS plus, s. 4 ja 5.

³⁷ Esim. Saksa ja Itävalta, ks. edellisessä alaviitteessä mainittu selvitys.

³⁸ Esimerkiksi Warner Bros -yhtiön ”Day and Date” -aloite, jossa tilausvideo julkaistaan samana päivänä kuin DVD. Day and Date -nimekkeet julkaistaan valtaosassa EU:n jäsenvaltioita. Myös eurooppalaiset operaattorit ovat ryhtyneet kokeilemaan vaihtoehtoisia jakelumalleja. Erityisesti on huomattava Curzon Artificialin julkaisema Fatih Akinin *Taivaan reunalla* (*The Edge of Heaven*). Elokuva tuli teatterilevitykseen vuoden 2008 alussa, ja se oli yleisessä levityksessä rajoitetun ajan (14 päivää) Sky-television tilausvideopalvelussa premium-hintaan (jotakuinkin samaan hintaan kuin elokuvalippu). Curzonin mielestä tämä tilausvideokokeilu lisäsi elokuvan katsojamääriä teattereissa, ja yhtiö on toistanut kokeilun useilla elokuvilla.

saataville verkkoon jopa ennen ensijulkistusta elokuvissa tai televisiossa, mikä lisää osaltaan paineita lyhentää julkaisuikkunoita.³⁹

Eurooppalaiset elokuvatuottajat pitävät teatterilevitystä erityisen tärkeänä eurooppalaisille elokuville, koska niiden markkinointibudjetit ovat suhteellisen pieniä.⁴⁰ Näyttääkin siltä, että kaikki lähestymistavat, joissa tuottajilta ja jakelijoilta viedään mahdollisuus saada tuottoa sijoituksilleen sopimus pohjaisen jakelun ja markkinointijärjestelyjen kautta, vähentäisivät merkittävästi kannustimia investoida elokuvatuotantoon.

Kuten edellä on selvitetty, taloudelliset oikeudet audiovisuaalisiin teoksiin (myös oikeus saataville saattamiseen) siirretään normaalisti tekijöiltä ja esiintyjiltä tuottajalle (lain tai sopimuksen nojalla). Näin tuottaja voi lisensoida valtaosan tarvittavista oikeuksista suoraan tilausvideopalveluille. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että oikeusmaksujen suorittaminen voi osoittautua työlääksi ja kalliiksi joillekin tilausvideo-operaattoreille. Ensinnäkin tuottajat ovat osana esirahoitusjärjestelyjä voineet jakaa hyödyntämisoikeudet alueittain siten, että kullakin alueella markkinointia ja jakelua hallinnoi erikseen nimetty jakelukumppani. Toiseksi ongelmaksi koetaan joskus epäselvyys siitä, mistä oikeuksista on maksettava, kun teokset ja muu aineisto sisällytetään audiovisuaaliseen tallenteeseen.

2.4. Eurooppalaisten elokuvien tuotanto ja jakelu

EU on kehittynyt yhdeksi maailman suurimmista elokuvien tuottajista: EU:ssa tuotettiin vuonna 2009 kaikkiaan 1 168 suuren yleisön elokuvaa (verrattuna Yhdysvalloissa tuotettuihin 677 elokuvaan).⁴¹ Eurooppalaisten elokuvien osuus on arviolta 25 prosenttia EU:n elokuvalipputulosta amerikkalaiselokuvien markkinaosuuden ollessa 68 prosenttia.⁴² Kääntäen voidaan todeta, että yhdysvaltalaisen elokuvien osuus Yhdysvaltojen markkinoilla on 93 prosenttia, kun EU:n elokuvien osuus oli 7 prosenttia vuonna 2009. Verkkomarkkinoiden osuuksista ei ole saatavissa julkista tietoa.

Nämä luvut osoittavat, että eurooppalaisella elokuvateollisuudella on joitakin ainutlaatuisia rakenteellisia piirteitä, muun muassa kielelliset ja kulttuuriset ominaispiirteet sekä kansallisten markkinoiden mieltymykset ja rahoituslähteiden rajallinen saatavuus. Euroopan audiovisuaaliala on hyvin pirstaloitunut, sillä se koostuu monista pienistä ja keskisuurista yrityksistä (pk-yrityksistä).⁴³ Eurooppa ei ole kyennyt asemansa vuoksi kehittämään samanlaista studiojärjestelmää kuin Hollywoodin suuryhtiöt. Se kärsii investointien vähäisestä määrästä muihin maihin verrattuna⁴⁴, ja elokuvan keskimääräinen talousarvio on murto-osa suurten studioiden vastaavista.⁴⁵ Eurooppalaiset elokuvat menestyvät usein kotimaassaan,

³⁹ European Audiovisual Observatory, "Video on demand and catch-up television in Europe", lokakuu 2009, s. 75.

⁴⁰ Tämä on vieläkin merkittävämpää yhteistuotannoissa, koska toisissa maissa sijaitsevat yhteistuottajat (tuottaja-jakelijat) odottavat sijoitukselleen vastineeksi yksinoikeuksia omalla alueellaan. Tämä pätee myös muihin tuotantoihin. Myyntiedustajat myöntävät muissa jäsenvaltioissa toimiville jakelijoille yksinoikeuksia omilla alueillaan.

⁴¹ Vertailun vuoksi: Intia, Japani ja Kiina tuottivat kukin 819, 456 ja 445 elokuvaa vuonna 2009. European Audiovisual Observatory, "Focus 2010".

⁴² Mukaan lukien Euroopassa tuotetut elokuvat, joihin sisältyy Yhdysvalloissa tehtyjä investointeja.

⁴³ Vuonna 2007 Ranskassa oli yli 600 elokuvatuotantoyhtiötä, Yhdistyneessä kuningaskunnassa 400 ja Saksassa 200.

⁴⁴ Investoinnit henkeä kohden ovat 41 \$ Yhdysvalloissa, 20 \$ Japanissa ja 13 \$ Euroopassa (Screen Digest, 2011).

⁴⁵ Ranskalaislähtöisen elokuvan keskimääräinen budjetti vuonna 2010 oli 5,48 miljoonaa euroa. CNC, "La production cinématographique en 2010", s. 10.

mutta kuten edellä mainitut luvut osoittavat, elokuvien jakelu ja vetovoima yleensä heikkenevät tuotantoalueen ulkopuolella.

Eurooppalaisen elokuvan rakenteellisten haasteiden takia alan kehitystä ei ole jätetty pelkästään markkinavoimien varaan. Moniarvoisuus, kulttuurinen ja kielellinen monimuotoisuus ja alaikäisten suojelu kuuluvat yleishyödyllisiin tavoitteisiin, jotka turvataan EU:n lainsäädännössä, erityisesti audiovisuaalisia mediapalveluja koskevassa direktiivissä. Lisäksi kyseisellä direktiivillä ja MEDIA-ohjelmalla⁴⁶ edistetään eurooppalaisten teosten tuotantoa ja jakelua sekä lineaarisissa että muissa palveluissa. MEDIA-ohjelman päämääränä on muun muassa lisätä eurooppalaisten audiovisuaaliteosten levikkiä ja katsojalukuja EU:ssa ja sen ulkopuolella. Elokuva-alan valtiontukea koskeva tiedonanto⁴⁷, joka on parhaillaan tarkistettavana, tarjoaa asianmukaiset puitteet sille, että jäsenvaltiot voivat myöntää taloudellista tukea elokuvien levitykseen ja tuotantoon mutta samalla säilytetään tasapuoliset toimintaedellytykset sisämarkkinoilla.

Euroopan komissio myöntää, että kansalliset rahoitusjärjestelmät ovat elintärkeitä, jotta investoinnit paikallisiin tuotantoihin säilyvät ja tiiviit siteet eri alustojen välillä pysyvät, koska perinteiset lähetystoiminnan harjoittajat ovat audiovisuaali- ja elokuvatuotantojen merkittäviä toimeksiantajia ja jakelijoita.⁴⁸ Ne ovat eräissä tapauksissa lain mukaan velvollisia investoimaan tietyn prosenttiosuuden liikevaihdostaan paikallisiin tuotantoihin.

MEDIA-ohjelma, joka on kehitetty Euroopan kulttuurimarkkinoiden pirstaloitumisen seurauksena, muodostaa toimivan tukimekanismin eurooppalaisten elokuvien jakelulle monissa eri maissa ja kehittyville tilausvideoalustoille. Vuonna 2010 tuetuista 16 hankkeesta vain neljää levitetään pelkästään kansallisesti.⁴⁹ Muissa 12 hankkeessa kansainvälinen ulottuvuus ei välttämättä rajoitu Euroopan unionin rajojen sisälle.⁵⁰

---

⁴⁶ http://ec.europa.eu/culture/media/index_en.htm

⁴⁷ Komission tiedonanto tietyistä elokuviin ja muihin audiovisuaalisiin teoksiin liittyvistä oikeudellisista näkökohdista, KOM(2001) 534, 26.9.2001.

⁴⁸ Esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa televisiokanavien osuus kuvatun viihteen tuloista oli 31 prosenttia vuonna 2009 (UK Competition Commission, "Movies on Pay TV Market Investigation", Background paper "Pay TV and movies on pay TV"). Ranskassa yhteistuotannolla, oikeuksien ennakkomyynnillä lähetystoiminnan harjoittajille ja jakelusopimuksilla rahoitettiin noin 55 prosenttia elokuvista, joiden budjetti oli yli 7 miljoonaa euroa vuonna 2010 (CNC, "La production cinématographique en 2010", s. 17).

⁴⁹ Näissä alustoissa on oltava "vähimmäistasoinen eurooppalainen ulottuvuus" (niiden on sisällettävä teoksia ainakin viidestä tukikelpoisesta maasta viidellä EU:n virallisella kielellä). Hyväksymisperusteiden mukaan voidaan myöntää erikoisbonus alustoille, jotka tarjoavat kansalliset ja kielirajat ylittävän jakelun.

⁵⁰ Tilaisvideoalustoja, kuten MUBI, UNIVERSCINE ja EUROVOD, tuetaan MEDIA-ohjelmasta. Esim. EUROVOD ja MUBI (<http://mubi.com>) ovat saaneet merkkিতunnettuutta, ja niiden sopimus Sony Playstationin tarjoaa niille kohtuulliset edellytykset vakiinnuttaa toimintaansa. Ne tarjoavat elokuvia koko Euroopassa osassa elokuvavaliikoimaansa. Lisäksi niillä on useita alueellisia valikoimia. MEDICI (www.Medici.TV) on kansainvälisesti tunnettu omalla erityisalueellaan (klassinen musiikki), ja se tarjoaa elävien musiikkiesitysten suoratoistopalveluja internetissä. MEDIA-ohjelmasta rahoitettavista mobiilihankkeista on esimerkkinä Shortz (www.shortz-tv.com), joka on sekin kattavuudeltaan yleiseurooppalainen.

3. POLITIIKAN LÄHESTYMISTAVAT

Euroopan komissio on sitoutunut tukemaan puutteiden korjaamista verkkopalvelujen saatavuudessa kuluttajille luomalla eurooppalaisen kehyksen, joka koskee alueiden rajat ylittävien ja yleiseurooppalaisten verkkopalvelujen tekijänoikeuslisensointia.⁵¹ Kuten teollis- ja tekijänoikeusstrategiassa ilmoitetaan, komissio antaa vuoden 2012 alussa säädösehdotuksen tekijänoikeuksien kollektiivisen hallinnoinnin parantamiseksi muun muassa lisäämällä läpinäkyvyyttä ja parantamalla yhteisvalvontajärjestöjen hallintoa. Tavoitteena on varmistaa, että kollektiivinen hallinnointi kehittyy ja vastaa usealla alueella tapahtuvan lisensoinnin tarpeisiin. Sellaisten audiovisuaaliteosten osalta, joiden lisensointi on usein mahdollista asioimalla suoraan yhdessä pisteessä (tuottajan kanssa), tämä tekijänoikeuksien kollektiivisen lisensoinnin mahdollistava kehys voi osoittautua erityisen tärkeäksi tiettyjen seikkojen osalta, esimerkkinä audiovisuaaliseen teokseen sisällytetyn musiikin tekijänoikeuksien selvittäminen.

Muitakin vaihtoehtoja on esitetty. Yksi niistä on satelliittilähetyksiä koskevissa laeissa käytetyn (myös satelliitti- ja kaapelidirektiivissä määritellyn) ”alkuperämaan” periaatteen laajentaminen ohjelmiston verkkojakeluun, erityisesti eri tilauksesta saataville asetettujen, lähetystoimintaa täydentävien (esim. ohjelmien jälkikäteen katselun mahdollistavien) palvelujen toimitukseen. Tässä skenaariossa sovellettaisiin sen maan lakia, josta verkkolähetyks tapahtuu, mutta osapuolet pystyisivät varmistamaan, että lisenssimaksussa on huomioitu kaikki lähetykseen liittyvät seikat, myös tosiasiallinen ja mahdollinen katsojamäärä sekä kieliversio.⁵² Lisäksi on huomattava, että tämän ”alkuperämaan” lähestymistavan soveltaminen ei vaikuttaisi osapuolten sopimuksentekovapauteen. Esimerkiksi lisensoinnin ehtoja määriteltäessä oikeuksien haltijat ja kaupalliset käyttäjät voisivat sopia lisenssin maantieteellisestä kattavuudesta sopimusteitse.⁵³

”Alkuperämaan” määrittämisestä voi tulla ongelmallista verkkolähetyksen osalta.⁵⁴ Tällä on erityistä merkitystä kaupallisten tilauspalvelujen yhteydessä, sillä ”alkuperämaahan” perustuvan lähestymistavan käyttöönotto voisi helposti johtaa sääntelyn katvealueiden hyväksikäyttöön palveluntarjoajan sijoittautumismaan valinnan perusteella. Audiovisuaaliteosten arvo on yhteydessä niiden kieleen, ja useimmat audiovisuaaliset mediapalvelut on suunnattu pääasiassa kansalliselle yleisölle tai laajimmillaan samaan kieliryhmään kuuluville katsojille. Ongelman tarkka laajuus ja alkuperämaan periaatteen laajentamisen lisäarvo on selvitettävä. Myös muita oikeuksien haltijoiden suojelun tasoon liittyviä kysymyksiä ja tarvetta yhdenmukaistamisen lisäämiseen olisi tutkittava. On niin ikään tarkasteltava sitä, miksei tämä lähestymistapa ole yli 15 vuoden kuluttua asiaa koskevan direktiivin voimaantulosta johtanut yleiseurooppalaisten satelliittilähetykspalvelujen laajempaan esiinmarssiin.⁵⁵

⁵¹ Ks. Euroopan komission tiedonanto ”Teollis- ja tekijänoikeuksien sisämarkkinat”, KOM(2011) 287, s. 11.

⁵² Direktiivin 93/83/EY johdanto-osan 17 kappale.

⁵³ Satelliitti- ja kaapelidirektiivin johdanto-osan 16 kappale.

⁵⁴ Satelliittilähetyksissä välitystapahtuma tapahtuu ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa ohjelman sisältävä signaali saatetaan yleisradio-organisaation valvonnassa ja vastuulla satelliittiin johtavaan ja maata kohti palaavaan katkeamattomaan välitysketjuun. Ks. satelliitti- ja kaapelidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan b alakohta.

⁵⁵ Monissa tapauksissa satelliittilähetyksen maantieteellinen kattavuus on rajallinen, ja vain harvoja yleiseurooppalaisia palveluja on tullut markkinoille. Yhden tutkimuksen mukaan alle puolet EU:n satelliittikanavista on kansainvälisiä, lähinnä uutiskanavia, aikuisviihdettä ja vähemmistökielisiä

Teollis- ja tekijänoikeusstrategiassaan komissio selvitti laaja-alaisempaa lähestymistapaa eli kattavan ja yhtenäisen EU:n tekijänoikeussäännösten luomista. Tällainen yhtenäinen eurooppalainen tekijänoikeussäännöstö voisi perustua EU:n nykyisten tekijänoikeusdirektiivien kodifointiin, missä yhteydessä arvioitaisiin tarvetta nykyistä laajempaan yhdenmukaistamiseen.

Samalla tarjoutuisi tilaisuus tutkia, olisiko tietoyhteiskuntadirektiivissä⁵⁶ sallittuja tekijänoikeuksien poikkeuksia ja rajoituksia ajantasaistettava. Säännösten ohella voitaisiin tutkia vapaaehtoisen yhtenäisen tekijänoikeuden toteuttamiskelpoisuutta SEUT-sopimuksen 118 artiklan nojalla.⁵⁷ Vapaaehtoinen tekijänoikeus olisi käytettävissä valinnaisena kansallisten oikeuksien rinnalla. Audiovisuaaliteosten tulevilla tekijöillä tai tuottajilla olisi mahdollisuus rekisteröidä teoksensa ja saada niihin yksi, koko EU:n alueella voimassa oleva tekijänoikeus. Tällaisen tekijänoikeuden toteuttamiskelpoisuus, todellinen kysyntä ja konkreettiset edut on tutkittava perusteellisesti, samoin kuin seuraukset sen soveltamisesta nykyisen alueellisen oikeuksien suojelun rinnalla.

Tällä alalla on muiden alojen tavoin oltu huolestuneita myös oikeuksien omistustietojen oikeellisuudesta. Tämän vuoksi näyttää aiheelliselta selvittää audiovisuaaliteosten oikeuksien omistusta koskevien tiedonhallintajärjestelmien kehittämismahdollisuuksia.⁵⁸ Lisäksi aiemmin olemassa olevia teoksia ja audiovisuaaliseen teokseen sisältyviä oikeuskohteita koskevien oikeuksien selvittämisen kannalta näyttäisi hyödylliseltä tutkia, miten eri lähteistä peräisin olevia tekijänoikeuksien omistustietoja voitaisiin jakaa eri alojen kesken.

3.1. Kysymyksiä

1. Mitkä ovat tärkeimmät oikeudelliset ja muut esteet – tekijänoikeuksien ja muiden seikkojen osalta – jotka estävät audiovisuaaliteosten rajat ylittävän jakelun mahdollistavien digitaalisten sisämarkkinoiden kehittymisen? Mitä edellytyksiä olisi mukautettava tai luotava, jotta audiovisuaalisille saadaan dynaamiset digitaaliset sisämarkkinat ja helpotetaan usean alueen kattavaa lisensointia? Mitkä olisivat ensisijaiset tavoitteet?
2. Mitä käytännön ongelmia syntyy audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoajille audiovisuaaliteoksia koskevien oikeuksien selvittämisestä a) yhdellä alueella ja b) usealla alueella kerrallaan? Mitkä oikeudet ovat kyseessä? Missä käyttötarkoituksissa?
3. Voidaanko tekijänoikeuksien selvitysongelmat ratkaista parantamalla lisensointikehystä? Onko EU:n alueisiin perustuva tekijänoikeusjärjestelmä asianmukainen verkkoympäristössä?

---

lähetyksiä välittäviä kanavia (ks. KEA-tutkimus ”Multi-territory Licensing of Audiovisual Works in the European Union”, s. 146).

⁵⁶ Direktiivi 2001/29/EY, annettu 22 päivänä toukokuuta 2001, tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa.

⁵⁷ Ks. Euroopan komission tiedonanto ”Teollis- ja tekijänoikeuksien sisämarkkinat”, KOM(2011) 287, s. 11.

⁵⁸ Audiovisuaalituottajat valmistelevat audiovisuaaliteosten kansainvälistä tunnistusnumerointijärjestelmää (ISAN, International Standard Audiovisual Number). Toistaiseksi ISAN ei sisällä tekijänoikeuksien omistustietoa, ja järjestelmään liittyminen on vapaaehtoista. Osa Yhdysvaltojen suurista elokuvastudioista valmistelee samankaltaista järjestelmää (EIDR, Entertainment Identifier Registry).

4. Mitä teknologisia tapoja (esim. henkilökohtaiset käyttöoikeuskoodit) voitaisiin harkita, jotta kuluttajilla olisi pääsy ”omiin” lähetyksiinsä tai muihin palveluihinsa ja ”omaan” sisältöönsä heidän olinpaikastaan riippumatta? Mikä vaikutus tällaisilla lähestymistavoilla voisi olla lisensointimalleihin?
5. Olisiko satelliittilähetyksiin sovelletun ”alkuperämaan” periaatteen laajentaminen audiovisuaalisiin verkkomediapalveluihin toteuttamiskelpoinen ajatus, ja mitä etuja ja haittoja sillä olisi? Mikä olisi paras tapa määritellä ”alkuperämaa” verkkosiirtojen yhteydessä?
6. Mitä kustannuksia ja hyötyjä aiheutuisi audiovisuaalisten mediapalvelujen rajat ylittävään edelleenlähettämiseen kaapeliteitse liittyvän tekijänoikeuksien selvitysjärjestelmän laajentamisesta teknologiariippumattomasti? Olisiko laajennus rajattava ”suljettuihin ympäristöihin”, kuten IPTV, vai tulisiko sen kattaa kaikki avoimen edelleenvälityksen (simulcasting) muodot internetissä?
7. Tarvitaanko erityisiä toimenpiteitä, kun otetaan huomioon nopeasti kehittyvät sosiaaliset verkkopalvelut ja sosiaaliset sivustot, jotka perustuvat loppukäyttäjien luomaan ja lataamaan verkkosisältöön (blogit, podcastit, keskustelupalstat, wikit, palveluja integroivat hybridisovellukset (mash-ups), tiedostojen ja videoiden jakaminen)?
8. Miten muu tekninen kehitys (esim. pilvipalvelut) vaikuttaa audiovisuaalisen sisällön jakeluun, mukaan lukien sisällön välittäminen erilaisiin laitteisiin ja asiakkaiden mahdollisuus vastaanottaa sisältöä omasta sijaintipaikastaan riippumatta?
9. Miten teknologian avulla voidaan helpottaa oikeuksien selvittämistä? Helpottaisiko audiovisuaaliteosten tunnistusjärjestelmien ja oikeuksien omistusta koskevien tietokantojen kehitys oikeuksien selvittämistä audiovisuaalisten teosten verkkojakelua varten? Mikä tehtävä Euroopan unionilla on, jos sellainen ylipäätään on?
10. Ovatko elokuvien rahoituksen ja jakelun nykyiset mallit, jotka perustuvat alusta- ja aluekohtaisesti porrastettuun julkistamiseen, yhä ajankohtaisia audiovisuaalisten verkkopalvelujen yhteydessä? Mikä on paras keino edistää vanhempien, yksinoikeussopimusten piiristä vapautuneiden elokuvien vapautumista verkkojakeluun koko EU:ssa?
11. Olisiko jäsenvaltioita estettävä pitämästä voimassa tai ottamasta käyttöön oikeudellisesti velvoittavia julkaisuikkunoita valtionrahoitteisen elokuvatuotannon yhteydessä?
12. Mitä toimenpiteitä olisi toteutettava eurooppalaisten teosten markkinaosuuden ja/tai näkyvyyden varmistamiseksi tilattavia audiovisuaalisia mediapalveluja myyvien tarjoajien ohjelmistoissa?
13. Mitkä ovat teidän näkemyksenne hyödyistä ja haitoista, joita voisi aiheutua EU:n tekijänoikeuksien yhdenmukaistamisesta kattavalla tekijänoikeussäännöllä?
14. Mikä on näkemyksenne vapaaehtoisen yhtenäisen EU:n tekijänoikeuden käyttöönotosta? Millainen yhtenäisen tekijänoikeuden tulisi olla suhteessa kansallisiin oikeuksiin?

4. AUDIOVISUAALITEOSTEN VERKOSSA HYÖDYNTÄMISESTÄ OIKEUKSIEN HALTIJOILLE MAKSETTAVAT KORVAUKSET

Euroopan komissio katsoo, että oikeuksien haltijoiden asianmukaiset korvaukset on varmistettava. Toisaalta rajat ylittävien palvelujen kehittyminen digitaalisilla sisämarkkinoilla edellyttää, että rajat ylittävien palvelujen omistusoikeus ja tekijänoikeudet ovat läpinäkyviä ja että uusien palvelujen käynnistämisestä aiheutuvat kustannukset ovat ennustettavissa. Toimivien rajat ylittävien palvelujen edistäminen johtaa viime kädessä luovan työn tekijöiden korvausten kasvuun.

Vaikka EU:ssa on yhdenmukaistettu kattavasti yksinoikeudelliset taloudelliset oikeudet ja suojan voimassaoloaika⁵⁹, tekijän ja ensiomistajan oikeudet on yhdenmukaistettu EU:ssa vain osittain. Kuten komissio toteaa kertomuksessaan elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen tekijyydestä yhteisössä⁶⁰:

”Yhdenmukaistamisen tuloksena kaikki jäsenvaltiot pitävät nyttemmin elokuvan pääohjaajaa yhtenä sen tekijöistä. Yhteisön lainsäädäntö ei ole kuitenkaan johtanut elokuvateoksen ja audiovisuaalisen teoksen tekijäkäsitteen täydelliseen yhdenmukaistamiseen. Yksityiskohdissa on yhä eroja siltä osin, keitä elokuvan teossa mukana olleista henkilöistä on pidettävä pääohjaajan ohella tekijäkumppaneina.”⁶¹

Lisäksi oikeuksien siirtoja ja luovutuksia koskevat kansalliset säännöt poikkeavat toisistaan, samoin lakimääräinen perimysjärjestys. Myös oikeuksien siirron laajuus vaihtelee jäsenvaltioittain.⁶² EU:n alueella vallitsevien erilaisten lähestymistapojen tilkkutäkki muodostaa joidenkin mielestä haasteen audiovisuaaliteosten lisensoinnille Euroopan unionissa, koska sen takia lisensointi on monimutkaista ja vie aikaa.

4.1. Verkossa hyödyntämisestä tekijöille maksettavat korvaukset

Useimmiten tekijät siirtävät yksinoikeudelliset taloudelliset oikeutensa tuottajalle kertasummasta tai ostohinnasta, joka kattaa heidän panoksensa audiovisuaaliteokseen

⁵⁹ Direktiivi 93/83/ETY tiettyjen satelliitin välityksellä tapahtuvaan yleisradiointiin ja kaapeleitse tapahtuvaan edelleen lähettämiseen sovellettavien tekijänoikeutta sekä lähioikeuksia koskevien sääntöjen yhteensovittamisesta; direktiivi 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa, direktiivi 2006/115/EY vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla ja direktiivi 2006/116/EY tekijänoikeuden ja tiettyjen lähioikeuksien suojan voimassaoloajasta.

⁶⁰ KOM(2002) 691 lopullinen, 6.12.2002.

⁶¹ Esimerkiksi Ranskan lainsäädännössä katsotaan useat audiovisuaaliteokseen osallistuneet henkilöt tekijöiksi: käsikirjoituksen kirjoittaja, elokuväsovituksen kirjoittaja, vuorosanojen kirjoittaja, erityisesti elokuvaa varten sävelletyn musiikin säveltäjä, ohjaaja ja elokuvaksi mukautetun teoksen tekijä. Saksassa tekijäkumppaniksi voidaan katsoa kuka tahansa henkilö, joka on tuottanut tietyn luovan panoksen; Saksan tuomioistuimet ovat tähän mennessä katsoleet tekijöiksi ohjaajan, kuvaajan ja editoijan. Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Irlannissa ja Luxemburgissa elokuvan tuottaja katsotaan myös audiovisuaaliteoksen tekijäkumppaniksi.

⁶² Esimerkiksi Ranskan laki audiovisuaalituotannoista perustuu oletukseen, jonka mukaan kaikki elokuvan taloudelliset oikeudet on siirretty tuottajalle, mutta Itävallassa ja Italiassa tuottaja on kaikkien elokuvateoksen hyödynnettävien oikeuksien alkuperäinen omistaja. Yhdistyneessä kuningaskunnassa pääohjaajan oletetaan olevan elokuvan alkuperäinen tekijä, ja oikeudet siirtyvät tuottajalle ”palkkatyön” käsitteen (works for hire) perusteella. Siinä oletetaan, että tuottaja on palkannut ohjaajan. Muissakin jäsenvaltioissa, kuten Belgiassa, Tanskassa, Suomessa, Kreikassa, Portugalissa, Ruotsissa tai Alankomaissa, on laajuudeltaan vaihtelevia oletuksia.

(kirjoittaminen ja/tai ohjaaminen tms.). Tekijät eivät yleensä saa käyttökertoihin perustuvaa korvausta teoksensa pääasiallisista käyttötarkoituksista, esimerkiksi elokuvaesityksistä tai DVD-myyntistä.⁶³ Samaan tapaan valtaosa jäsenvaltioista ei tarjoa audiovisuaaliteosten tekijöille puitteita, joissa ne voisivat saada käyttökertoihin perustuvan maksun teostensa verkkokäytöstä.⁶⁴

Osassa jäsenvaltioita (Ranska, Belgia ja Bulgaria) audiovisuaalisia tekijöitä edustavat yhteiset hallinnointijärjestöt ovat sopimusperusteisesti velvollisia perimään jäsentensä puolesta käyttökertakohtaisia korvauksia teosten televisiolähetysten välityksellä. Joissain muissa maissa (Espanja, Italia, Puola) lopullinen jakelija, yleensä yleisradiolähetysten lähettäjä, katsotaan laissa vastuulliseksi käyttökertakorvauksista tekijälle. Tuottaja on joka tapauksessa niiden taloudellisten oikeuksien haltija, jotka on selvitettävä tuotteen hyödyntämiseksi.

Voidaan väittää, että tekijät eivät hyödy taloudellisesti teostensa verkkokäytöstä, jos siitä ei suoriteta heille suhteellista palkkiota käyttökertojen perusteella. Ongelma voitaisiin ratkaista esimerkiksi säätämällä luovuttamattomasta oikeudesta palkkioon ”saataville saattamisesta” ja tämän oikeuden pakollisesta yhteisestä hallinnoimisesta. Toinen vaihtoehto olisi parantaa tekijöiden mahdollisuuksia neuvotella asiasta yksin tai yhdessä. Tämä voisi olla paras tapa maksimoida tekijöiden yksinoikeudellisten oikeuksien arvo erityisesti siksi, että saataville saattamisen oikeus voi osoittautua vastaisuudessa yhdeksi arvokkaimmista neuvotteluvalteista.

4.2. Verkossa hyödyntämisestä esittäjille maksettavat korvaukset

Kuten audiovisuaalisten tekijöidenkin yhteydessä useimmissa EU-maissa audiovisuaaliteosten esittäjien yksinoikeudelliset taloudelliset oikeudet, myös vuorovaikutteiseen verkkokäyttöön oikeuttava ”saataville saattamisen” oikeus, siirtyvät yleensä jo alun alkaen tuottajalle lain tai sopimuksen perusteella vastineeksi maksetusta kertasummasta. Vain muutamassa jäsenvaltiossa, kuten Espanjassa, on säädetty kohtuullisesta palkkiosta audiovisuaaliteosten esittäjille, jotta nämä saavat suhteellisen osuuden esitystensä hyödyntämistuloista.

Voidaan väittää, että esittäjillä pitäisi olla yhtä suuri yhdenmukaistettu ja luovuttamaton oikeus korvaukseen, josta he hyötyisivät myös saataville saattamista koskevan yksinoikeuden siirtämisen jälkeenkin. Tämäkin oikeus voitaisiin määrätä kerättäväksi yhteisten hallinnointijärjestöjen avulla. Tässäkin yhteydessä olisi harkittava muita keinoja, joiden avulla esittäjät voivat yksin tai yhdessä neuvotella riittävästä korvauksesta.

Tekijöiden ja esiintyjien korvauksen osalta voidaan toisaalta väittää, että tällaisen uuden tason luominen palkkio-oikeuksissa voisi lisätä epävarmuutta siitä, mistä ja keneltä lisenssi on hankittava (varsinkin kun EU:ssa ei ole yhdenmukaistettuja tekijyyttä koskevia sääntöjä), ja edellyttäisi sitä, että käyttäjät hallinnoivat ja sovittavat yhteen useita palkkiovaatimuksia kustakin audiovisuaaliteoksesta. Tämä vaihtoehto voisi siksi haitata audiovisuaaliteosten verkkojaketualustojen kehitystä lisäämällä transaktiokuluja sekä oikeudellista ja taloudellista epävarmuutta.

---

⁶³ Vuokraus- ja lainausdirektiivissä varataan tekijöille ja esiintyjille luovuttamaton kohtuullinen korvaus, jota voitaisiin soveltaa DVD-levyjen vuokraamiseen. Palkkiota ei ole pakko saattaa kollektiivisen hallinnoinnin piiriin.

⁶⁴ Vuoden 2001 tietoyhteiskuntadirektiivissä taattu ”oikeus saataville saattamiseen” siirtyy useimmiten jo alun alkaen tuottajalle.

On tärkeää arvioida, olisiko uusien, kollektiivisesti hallinnoitavien palkkio-oikeuksien luonti ainoa tapa varmistaa riittävä korvaus vai voitaisiinko ottaa käyttöön vaihtoehtoisia mekanismeja, joilla varmistetaan, että tekijöiden ja esittäjien palkkio vastaa asianmukaisesti teoksen menestystä.⁶⁵

4.3. Kysymyksiä

15. Onko tekijyyden käsitteen ja/tai audiovisuaalituotantojen oikeuksien siirtämisen yhdenmukaistaminen välttämätöntä audiovisuaaliteosten rajat ylittävän lisensoinnin edistämiseksi EU:ssa?
16. Onko luovuttamaton oikeus palkkioon välttämätön eurooppalaisella tasolla audiovisuaalisille *tekijöille*, jotta näiden teosten verkkokäytöstä saadaan oikeasuhteinen korvaus sen jälkeen, kun tekijät ovat siirtäneet ”saataville saattamisen” oikeutensa? Jos on, olisiko korvausoikeutta hallinnoitava pakollisesti yhteisvalvontajärjestöjen kautta?
17. Mitä kustannuksia ja hyötyjä tällaisen oikeuden käyttöönotosta olisi kaikille arvoketjuun kuuluville sidosryhmille, myös kuluttajille? Erityisesti: Mikä olisi vaikutus audiovisuaaliteosten rajat ylittävään lisensointiin?
18. Onko luovuttamaton oikeus palkkioon välttämätön EU:n tasolla audiovisuaalisille *esiintyjille*, jotta näiden esitysten verkkokäytöstä saadaan oikeasuhteinen korvaus sen jälkeen, kun esiintyjät ovat siirtäneet ”saataville saattamisen” oikeutensa? Jos on, olisiko korvausoikeutta hallinnoitava pakollisesti yhteisvalvontajärjestöjen kautta?
19. Mitä kustannuksia ja hyötyjä tällaisen oikeuden käyttöönotosta olisi kaikille arvoketjuun kuuluville sidosryhmille, myös kuluttajille? Erityisesti: Mikä olisi vaikutus audiovisuaaliteosten rajat ylittävään lisensointiin?
20. Onko tekijöiden ja esittäjien riittävän palkkion varmistamiseen muita keinoja, ja jos on, niin mitä?

5. ERIKOISKÄYTTÖ JA EDUNSAAJAT

5.1. Elokvaperinnöstä vastaavat laitokset

Elokvaperinnöstä vastaavilla laitoksilla⁶⁶ on yleishyödyllinen tehtävä, johon kuuluvat muun muassa niiden kokoelmiin kuuluvien teosten säilytys, entisöinti ja kulttuurisen ja opetuksellisen käytön mahdollistaminen, ja sen vuoksi vahva intressi arkistojen

---

⁶⁵ Esimerkiksi yksi mahdollisuus varmistaa, että tekijöiden ja esiintyjien palkkio vastaa asianmukaisesti teoksen menestystä, olisi ottaa käyttöön oikeudellisesti velvoittavat säännökset läpinäkyvyydestä ja palkkioista sopimuksissa.

⁶⁶ Elokvaperinnöstä vastaavilla laitoksilla tai arkistoilla tarkoitetaan niitä julkisia elimiä, jotka jäsenvaltiot ovat nimenneet järjestelmällisesti keräämään, luetteloimaan, säilyttämään, restauroimaan ja asettamaan saataville opetus-, kulttuuri-, tutkimus- tai muuta ei-kaupallista käyttöä varten elokuvia ja muita audiovisuaalisia teoksia (ks. elokvaperinnöstä ja siihen liittyvän teollisen toiminnan kilpailukyvyistä 16 päivänä marraskuuta 2005 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston suosituksen 2005/865/EY 2 kohta, EUVL L 323, 9.12.2005, s. 57–61). Valtaosassa jäsenvaltioita on olemassa elokvateosten lakisääteinen talletusjärjestelmä joko lakisääteisten talletusten tai julkista rahoitusta saaneiden elokvateosten pakollisen talletuksen muodossa.

digitalisointiin, niiden verkossa julkaisemiseen ja digitaalisessa muodossa näyttämiseen omissa elokuva-arkistoissaan. Nämä laitokset eivät omista oikeuksia hallussaan oleviin audiovisuaaliteoksiin vaan pelkästään pitävät teoksia hallussaan osana tehtävänsä kulttuuriperinnön varastoina. Laitokset ovat ilmaisseet huolensa siitä, että niiden hallussa olevien teosten oikeuksien selvittäminen vie aikaa ja rahaa. Ne ovat huolissaan siitä, että nykyinen EU:n viitekehys ei anna niille riittävää oikeusvarmuutta huolehtia kaikista tarpeellisista prosesseista niille kuuluvien vastuiden täyttämiseksi, esimerkkeinä migraatio uusiin medioihin ja formaatteihin ja teosten siirtäminen yhteen tai useampaan etäkohteeseen niiden suojelemiseksi.

Vihreä kirja tekijänoikeuksista osaamisyhteiskunnassa⁶⁷ ja sen jälkeinen komission tiedonanto tekijänoikeuksista osaamisyhteiskunnassa⁶⁸ avasivat keskustelun valinnaisista poikkeuksista, joista säädetään tekijänoikeuksia tietoyhteiskunnassa koskevan direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 2 kohdan c alakohdassa (kirjastokappaleiden valmistaminen) ja 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa (saattaminen saataville tutkimusta varten). Saadakseen tehtäviensä hoitamisen kannalta riittävän oikeusvarmuuden eurooppalaiset elokuva-arkistot ovat esittäneet, että nämä poikkeukset olisi säädettävä pakollisiksi ja niiden soveltamista olisi yhdenmukaistettava jäsenvaltioissa.

5.2. Kysymyksiä

21. Tarvitaanko lainsäädäntöön muutoksia elokuvaperinnöstä vastaavien laitosten julkisen tehtävän täyttämiseksi? Olisiko direktiivin 2001/29/EY 5 artiklan 2 kohdan c alakohdassa (kirjastokappaleiden valmistaminen) ja 5 artiklan 3 kohdan n alakohdassa (saataville saattaminen tutkimusta varten) säädettyjä poikkeuksia mukautettava, jotta saadaan eurooppalaisten elokuvaperinnöstä huolehtivien laitosten päivittämisen toimintaan tarvittava oikeusvarmuus?

22. Mitä muita toimenpiteitä voitaisiin harkita?

5.3. Verkkovälitteisten audiovisuaaliteosten esteetön käytettävyys Euroopan unionissa

Euroopan vammaisstrategiassa 2010–2020 viitataan vammaisten kokemiin esteettömyysongelmiin. Erityisesti mainitaan, että monet televisiolähetystoimintaa harjoittavat yhtiöt eivät usein edelleenkään tekstitä ohjelmiaan vai varusta niitä kuvailevalla äänellä.

Strategiassa ehdotetaan esteettömyyden optimoimista digitaalistrategian mukaisesti ja sisällytetään vuosien 2010–2015 toimien luetteloon aikomus arvioida järjestelmällisesti esteettömyyttä lainsäädännön tarkistuksen yhteydessä, joka on aloitettu digitaalistrategian yhteydessä YK:n vammaisyleissopimuksen (UNCRPD) pohjalta.⁶⁹

⁶⁷ KOM(2008) 466 lopullinen, 16.7.2008.

⁶⁸ KOM(2009) 532 lopullinen, 19.10.2009.

⁶⁹ Tämän yleissopimuksen 30 artiklassa, joka koskee osallistumista kulttuuri-, virkistys-, vapaa-ajan ja urheilutoimintaan, todetaan, että sopimusvaltioiden on tunnustettava vammaisten oikeudet osallistua tasavertaisina muiden kanssa kulttuurielämään ja ryhdyttävä asianmukaisiin toimiin varmistaakseen, että vammaisilla on muun muassa esteetön pääsy televisio-ohjelmiin, elokuviin, teatteriin ja muihin kulttuuriaktiiviteetteihin esteettömissä muodoissa. Lisäksi sopimuksessa todetaan, että sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kansainvälisen lain vaatimukset täyttäviin asianmukaisiin toimiin sen

5.4. Kysymyksiä

23. Mitä käytännön ongelmia vammaisille aiheutuu, kun he haluavat tasavertaisina muiden kanssa käyttää audiovisuaalisia mediapalveluja Euroopassa?
24. Onko tekijänoikeuspuutteita mukautettava, jotta vammaiset saavat paremmin esteettömästi käyttöönsä audiovisuaaliteoksia?
25. Mitkä olisivat audiovisuaalisten verkkomediapalvelujen esteettömyysvaatimusten yhdenmukaistamisen käytännön edut Euroopassa?
26. Mitä muita toimia voitaisiin pohtia esteettömien sisältöjen saatavuuden parantamiseksi koko Euroopassa?

6. SEURAAVAT VAIHEET

Kaikkia asianosaisia pyydetään toimittamaan näkemyksensä tässä vihreässä kirjassa esitetyistä ajatuksista ja vastauksensa luetteloissa mainittuihin erityiskysymyksiin seuraavaan osoitteeseen:

DG Internal Market and Services, Unit D-1 "Copyright"
Sähköposti: markt-d1@ec.europa.eu

Postiosoite: European Commission
Internal Market Directorate General, Unit D-1
Rue de Spa 2
Office 06/014
B-1049 Brussels
Belgia

Pyydämme toimittamaan kannanotot sähköisessä muodossa **18. marraskuuta 2011** mennessä. Kaikki vastaukset julkaistaan sisämarkkinoiden ja palvelujen pääosaston verkkosivuilla, ellei vastaaja toisin pyydä. On tärkeää tutustua tähän vihreään kirjaan liitettyyn yksityisyydensuojaa koskevaan lausekkeeseen sekä mainintaan siitä, miten henkilötietojanne ja vastaustanne käsitellään.

---

varmistamiseksi, etteivät teollis- ja tekijänoikeuksia suojelevat lait muodosta kohtuuttomia tai syrjiviä esteitä vammaisten mahdollisuuksiin saada kulttuuriaineistoja esteettömästi.